

AHISKA TÜRKLERİNİN MÜZİK KÜLTÜRLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*

*Ülkü Sevim ŞEN***

*Ferit DELİCE****

ÖZET

Bu çalışmada Ahıska Türklerinin müzik kültürleri ele alınmıştır. Araştırma nitel bir çalışma olup betimsel türde, tarama modelindedir. Araştırmada veriler; Ahıska Türklerinin müzik kültürlerine yönelik bilgi edinmek amacıyla, araştırmacılar tarafından hazırlanan “görüşme formu” aracılığıyla elde edilmiştir. Görüşme formu kişisel bilgileri içeren üç soru ve Ahıska Türklerinin müzik kültürlerine dair bilgi edinmeye yönelik yedi açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Atatürk Üniversitesinde öğrenim görmekte olan Ahıska Türk’ü 50 öğrenci ve onların aile büyükleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini iki gruptan oluşmaktadır. Araştırmanın birinci örneklem grubunu 18 öğrenci; ikinci örneklem grubunu ise araştırmaya dâhil olan öğrencilerin aile büyükleri (yakınları) 41 kişi, toplam 59 kişi oluşturmaktadır. Verilerin çözümlenmesine ilişkin yan dağılımlarda; kişi sayısı (n), sıklık (frekans, f) ve yüzde (%) kullanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmamızın birinci örneklem grubuna (genç nesil) ilişkin verileri incelediğimizde; âşıkları büyük çoğunluğun tanımadığı, ninnilerin çoğunluk tarafından bilinmediği, türkü adları, halk oyunları, kendilerine ait çalgılar ile ilgili soruları cevaplarken müzik kültürlerini yeterince tanımadıkları ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan ikinci örneklem grubuna ilişkin (orta yaş ve üzeri) araştırma verilerinin, Ahıska Türklerinin müzik kültürüne ilişkin bilgi edinme açısından daha fikir verici olduğu görülmüştür. Türklerin en eski, en köklü çalgılarından olan davul-zurna ülkemizin her yerinde geçmişten günümüze kadar kullanılmakta olan çalgılardır. Ahıska Türkleri ile köken ve kültür bakımından dil, din, gelenekte olduğu gibi müzik kültürü açısından da ortak olan pek çok unsur olduğu görülmektedir, davul-zurna da bunlardan bir tanesidir. Ahıska Türklerinin söyledikleri türküler, dinledikleri âşıklar, yöresel sanatçıları tarafından söylenen ezgiler, düğünlerinde kullanılan çalgılar (özellikle de davul-zurna) incelendiğinde, Ahıska Türklerinin müzik kültürlerinin Erzurum, Kars, Artvin yörelerinin müzik kültürü ile birbirine çok yakın olduğu söylenebilir.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, E-mail: usevimsen@gmail.com

*** Öğretmen-MEB, E-mail: f.delice_25@hotmail.com

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda; Ahıska Türklerinin, yaşanan sürgün ve göçler nedeniyle öz müziklerini, türkülerini yeterince sahiplenemedikleri görülmektedir. Halk edebiyatı alanında olduğu gibi müzik alanında da birçok inceleme yapılması, kayıt altına alınmamış pek çok kültür hazinesinin keşfedilmesi gerektiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahıska, Ahıska Türkleri, müzik, kültür, müzik kültürü, halkbilimi.

A RESEARCH FOR THE MUSIC CULTURES OF AHISKA TURKS

ABSTRACT

In this study, music cultures of Ahıska Turks are researched. The research is a descriptive survey model as well as qualitative study. The data in the study are gained through “feedback form” prepared by researchers with the intention of determining the views of Ahıska Turks about music cultures. Feedback form consists of three questions including personal information and seven open ended questions intending to determine music cultures of Ahıska Turks. fifty Ahıska Turks students studying at Atatürk University in 2013-2014 academic year and their family elders constitute the population of the study. The sample of study consists of two groups. The first sample group of study includes 18 students and second group constitutes 41 family elders (relatives) of the students participating, a total 59 people in research. The number of participants (n) , frequency (f) and percentage (%) were used for the analysis of the data in side distributions.

The findings on the youngest generation as the first sample group in the research reveal that many people do not know Turkish minstrels and lullabies; due to the fact that the young can not answer the questions on names of folk songs, folk dances, and their own musical instruments, they do not know their own musical culture enough. On the other hand, the data on middle - aged individuals as the second sample group indicate that Ahıska Turks give so many informations on musical culture. The shawm-and-drum which is the most ancient and established instruments of Turkish people has still been being played from past to present. Turkish people have several characteristics in common with Ahıska Turks in regard to musical culture as well as national origin and culture such as religion, language, and tradition so the shawm-and-drum is also one of the characteristics. When folk songs belonging to Ahıska Turks, Ahıska minstrels, traditional melodies, and the instruments played in wedding ceremonies (especially shawm-and-drum) are analyzed, it is possible that the musical culture of Ahıska Turks bears a close resemblance to Artvin, Kars, and Erzurum.

As a result of research, it is considered that Ahıska Turks could not lay claims to their own music and folk songs due to exiling and immigration. It is seen that numerous analysis has to be made and many unrecorded cultural values need discovering in music field as in folk literature.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Key Words: Akhaltsikhe, Ahıska Turks, music, culture, music culture, folklore.

Giriş

Kültür kavramı çok geniş bir kapsama sahiptir. Topluluk içerisinde yaşayan insanlar birlikte yaşadıkları süreçlerin sonucunda ortak bazı değerlere sahip olurlar. Toplamların dili, dini, gelenekleri, davranış kalıpları, beslenme, barınma biçimleri, beğeni anlayışları gibi sıralayabileceğimiz tüm yaşantılar kültür kavramının kapsamı içerisinde yer alır.

Tarihi süreç içinde insanların meydana getirdiği maddi ve manevi değerlerin bütününe kültür denir (Aksoy, 2000: 55). Bütünün temeli (kaynağı), kuşkusuz toplumdur. Kültür, toplumu oluşturan kişileri, onları bir arada tutan, birbirine bağlayan dil ve haberleşme süreçlerini, sanatlarını, inançlarını, törelerini... içine alır (Güvenç, 2002: 15).

“Kültür, bir toplumun manevi özelliğini, duyuş ve düşünüş birliğini kuran, gelenek halindeki her türlü yaşayış, düşünce, sanat varlıklarının tümüdür. Bir başka deyişle hayat karşısında alınan tavırdır. Toplamların devam eden ve gelişen davranış biçimleridir. Her kültür yeryüzünün tabii bir çevresinde yaşar ve o çevrenin etkisinde kalır. Bu sebeple her toplumun kendine has bir kültürü vardır” (Turan, 2002, s. 189’den akt. Şen, 2011: 22).

Toplamların kültürünün en önemli parçalarından biri de sahip oldukları müziklerdir. Müzik, toplumsal hayatın her evresinde iç içe olduğumuz, sahip olduğumuz kültür varlığında özel bir yere konumlandığımız sanat türüdür. Örneğin ninniler, düğün törenlerinde eğlenme amaçlı dans müzikleri, marşlar, ağıtlar... Bu saydıklarımız tüm toplumlarda var olan kültürel müzik öğeleridir.

Her toplumun kendine has kültürel özellikleri olduğu gibi, kendine has müzik kültürü vardır. Fakat her toplumun hayatında başka toplum ve topluluklarla etkileşim olduğu gibi müzik kültürleri arasında da bir etkileşim, bir ortaklık söz konusu olabilir.

Müzik, toplumsal yaşamda sözle, görsel ve benzeri unsurlarla karışır; ninniler, küçük bir çocuğa mırıldanan doğaçlama şarkı, çocuk oyunları, danslar, ritüeller ve bunun gibi “kültürleme mekanizmaları”, bireye yalnızca müziksel davranışı öğretmekle kalmaz, aynı zamanda onun dünya görüşünü ve değerler sistemini biçimlendirir (Bohlman, 1988, s. 41’den akt. Helvacı, 2006: 201). Buraya kadar sözü edilen nitelikleri, müziğin mevcut toplumsal örüntüleri ve değerleri korumaya, biçimlendirmeye ve aktarmaya yönelik işlevini ön plana çıkarmaktadır. Öte yandan müziğin bu bağlamda üstlendiği değiştirici/dönüştürücü işlevlerde söz konusudur (Helvacı, 2006: 201).

Müzik de toplumlara paralel olarak gelişir, onlar gibi biçimlenir, onlarla değişir. Ancak bu değişim sürecinde çoğu zaman diğer toplumsal unsurların önündedir (Attali, 2005, s. 15’ten akt. Helvacı, 2006: 201).

Toplulum iç içe bulunduğu gelişmeler, değişimler, alışkanlıklar, davranışlar, gelenekler vb. unsurlar toplumun kültürünü meydana getirmektedir. Toplum bireyleri toplumsal düşünme etkinliğini bu kültür ile yoğurarak sahip oldukları dilde ortaya koyarlar ve böylece kültür, birbirini tamamlayan toplum ile dil arasında bir köprü oluşturur (Dağabakan, 2006: 211).

...Bir kültüre dâhil olan bireyler duygusal olarak bazı simgeleri, değerleri, inançları ve gelenekleri içselleştirirler ve onları kendilerinin bir parçası olarak değerlendirirler. Bireylerin kimliklerini inşa ederken topraklarına, dillerine, simgelerine ve inançlarına bireylerin yaptıkları duygusal yüklemeler kimlik bilincini güçlendirir. Bu anlamda kültürel kimlik, köken ve tarihsel

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

bağlamda “var oluş” kadar “bir oluş” a da işaret eder (Guibernau, 1997: 131’den akt. Akça, 2005: 10).

Müzik de dil ve din gibi bir kimlik göstergesidir. Nasıl ki her milletin kendini ifade etmede kullandığı bir dili varsa, kültürüne kaynaklık eden bir dini varsa, duygu ve düşüncelerini, duygusal kimliğini, ses dünyası içinde biçimlendiren bir de müziği vardır. Bu ortak zevk ve melodiler dünyası, milli yapıyı kuvvetlendiren ve milli bütünleşmede rolü olan önemli dayanaklardandır (Odabaşı, 2006, s. 255’ten akt. Ünver, 2011: 3).

Müziğin kültür kavramı içerisinde hem geleneksellik açısından hem de toplumun değerlerine, kendine has özelliklerine dair ipuçları sunması, ona özel bir anlam yüklemektedir. Toplumun sahip olduğu kültürel değerler onun varlığının önemli bir ifadesidir. Kültürel değerleri/özellikleri bireylerin sahip oldukları kişilik özelliği gibi düşünülebilir. Kişilik ve kimlik sahibi olmak bireyler kadar toplumlar içinde önemlidir. Bu nedenle kültürel değerlere ve bu değerlerin önemli bir ifade/anlatım biçimi olan müzik kültürüne gereken önemin verilmesi toplumsal açıdan da gereklidir.

Bir zamanlar içinde bulunduğu coğrafyada tarih, kültür, yönetim ve ticaret yönünden önemli bir konuma sahip olan Ahıska Bölgesi kültür hayatında, müziğin de hatırı sayılır bir yeri olduğu bilinmektedir. Ne yazık ki 1944 yılında yaşanan sürgün hayatı, bölge halkının sosyal hayatını derinden etkilemiştir (Seferoğlu, 2005).

Ahıska, Türkiye’nin kuzeydoğusunda, Ardahan ilimizle sınır teşkil eden, günümüzde Gürcistan sınırları içinde yer alan, çok eski bir Türklük yurdunun merkezidir. “Abastuman”, “Adigön”, “Aspinza”, “Ahılkelek”, “Azgur” ve “Hırtız” gibi önemli yerleşim birimleri ile iki yüzden fazla köyün merkezi olan Ahıska şehri, Türkiye sınırına 15 km mesafede bulunmaktadır. Posof çayının iki yakasında yer alan şehir, karayolu ile Tiflis, Batum ve Türkiye’ye bağlıdır. Ayrıca Türk sınırının çok yakınına kadar uzanan bir demiryolu, Ahıska’yı Tiflis’e bağlar (Zeyrek, 2001: 6).

Ahıska’yı konu alan tarihsel araştırmaları incelediğimizde;

Ahıska’da İslam öncesi dönemlerde Sakalar, Masagetler, Hunlar, İlk Kıpçaklar gibi çeşitli Türk topluluklarının yerleştiği bazı kaynaklarda belirtilmektedir (Mert, 2004: 64-65; Kantarcı, 2006: 93).

1578 yılında, Osmanlı İmparatorluğu’nun Gürcistan’ı fethetmesinden sonra; İç Anadolu bölgesinden, özellikle; Konya’dan, Tokat’tan, Yozgat’tan seçilen Türkler, Ahıska ve civarına yerleştirilerek, bölge tamamen Türk yurdu olmuştur (Avşar ve Tunçalp 2004, s.6’dan akt. Kantarcı, 2006: 93; Mert, 2004: 65).

Tarihte Ahıska Türkleri ya da Meshet Türkleri olarak anılan bu Türk boyu, 1944’lerden önce bugünkü Gürcistan’ın Acar Muhtar Cumhuriyetinde, Meshet sıradağlarının bulunduğu yörelerde ve Türkiye sınırına komşu bölgelerde yaşamaktaydılar. Kullandıkları dil itibarıyla Anadolu Türkçesine en yakın Türk boylarından olan Meshet Türkleri kendilerini diğer Kafkas kavimlerinden "Türk" adını alarak ve özellikle bu ismi kullanarak ayırmışlardır... (Canım, 2002: 224).

Özbilen tarafından çevirisi yapılmış (1987) Wimburs ve Wixman tarafından gerçekleştirilmiş “Sovyet Orta Asyası’nda Yeni bir Seda: Mesketiya Türkleri” adlı araştırmaya göre; “Meski Türkleri’nin 1926 yılındaki Sovyet nüfus sayımında Gürcistan’ın Mesketiya bölgesinde “Tiurki” olarak zikredildiklerini; onları Doğu Anadolu’daki Türkler’den ayırt eden özel bir etnik veya lisan karakteristiklerinin olmadığını, onların sadece Mesketiya denen bölgede yaşayan Türkler olduğu belirtilmiştir” (s. 151).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Ragibova (2008) araştırmasında; “250 yıl boyunca Osmanlı idaresinde kalan (1578-1829) Ahıska’nın, Anadolu’nun bir parçasını oluşturduğunu; Artvin, Ardahan, Kars ve Erzurum’la bir bütün olduğunu belirtmiştir” (s. 1).

Kırzioğlu’na göre; (1992) “Bu Atabek yurdunun toprakları XIII. yüzyıldan itibaren Ahıska, Ahılkelek, Çıldır, Göle, Şavşat, Artvin, Oltu, Yusufeli, Narman, İspir, Tortum, Ardanuç ve Ardahan’ı kapsayarak denize ulaşmaktaydı. Bu harita yalnız siyasi bir yönetimin sınırlarını göstermemekte, aynı zamanda bölgenin etnik ve kültür coğrafyasını belirtmektedir. ...Ahıska Türkleri denilen toplulukla yukarıda adını verdiğimiz il ve ilçelerin halkları aynı kökten gelmektedir. Bunu dil başta olmak üzere halk kültürünün bütün dallarında görmekteyiz...” (Zeyrek, 2006: 254’ ten akt. Akkoyun, 2009: 128).

Ahıska 1829 Edirne Anlaşması ile birlikte Osmanlı topraklarından çıkmış Rus hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra bölge halkının talebi doğrultusunda tekrar Osmanlı Devletine bırakılan Ahıska bölgesi Ekim 1921’de yapılan Kars anlaşması ile kesinleşen Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan tarafından da kabul edilen sınırlar dolayısıyla Gürcistan’da kalmıştır (Güler, 2007: 175).

1944 yılında Sovyetler Birliği, çeşitli sebepler ileri sürerek Ahıska Türklerini, o zaman federe bir unsur olan Gürcistan’dan diğer federe devlet ülkelerine zorunlu göçe tabi tutmuştur (Kütükçü ve Poyraz, 2011: 889).

Sovyetler Birliği’nin son dönemlerinde Ahıska Türkleri Özbekistan’dan da kovulmuşlardır (Oğan, 2001’den akt. Seferov ve Akış, 2008: 396). Günümüze kadar 600.000 dolayındaki Ahıska Türkü ana yurtlarından sürgün edilmiştir. Ahıska Türkleri bugün göçmen olarak 15’e yakın ülkede yaşamaktadırlar. (Bayraktar, 1999; Agara, 2004’ten akt. Seferov ve Akış, 2008: 396).

Bugün yarım milyona yakın Ahıska Türk’ü; Kazakistan (145 bin), Kırgızistan (57 bin), Türkmenistan, Azerbaycan (106 bin), Özbekistan (30 bin), Türkiye (200 bin), Rusya (70 bin), Ukrayna (18 bin), Sibirya, Kuzey Kafkas ülkeleri ve çeşitli ülkelerde (3 bin) dağınık bir halde (toplam 629 bin) hayat mücadelelerine devam etmektedirler (Bıray, 2006: 52-54).

Bazı Ahıskalı aileler binlerce kilometrelik yolun serüvenini aynı çatı altındaki tabloda yaşıyorlar: Baba Gürcistan doğumlu, oğul Özbekistan doğumlu, torunlar Azerbaycan, Ukrayna doğumlu, torunun çocuğuysa Türkiye doğumlu... Amerika’yı da eklersek, bu acı tablo başka söze gerek bırakmıyor. 1829 yılından itibaren süregelen göç serüveninin ne zaman ve nerede son bulacağı ise merak konusudur (Yüzbey, 2008: 684).

Günümüzde Türk toplulukları içerisinde kendi yönetimi olmayan tek Türk topluluğu olan Ahıska Türklerinin kendi okulları ve yayın organları yoktur. Ancak, Ahıska Türkleri kendilerini bir arada tutacak ve anavatanı dönüşleri konusunda kendilerine yardımcı olacak bazı kültür merkezleri, dernekler ve cemiyetlere sahiptirler. Ahıska Türkleri geniş bir alana sürülmelerine ve buna bağlı olarak geniş bir coğrafyada yaşamalarına rağmen, Türklüklerinden hiçbir şey kaybetmemiş ve bugüne kadar, kendi bünyelerinde, Türk adını ve kimliğini yaşatmasını bilmişlerdir (Seferov ve Akış, 2008: 409).

Dünya üzerinde dağınık bir şekilde yaşamak zorunda kalan Ahıska Türklerinin geçmişine dair bahsedilen tüm olumsuzluklara rağmen, dil bakımından ele alınan araştırmalar da onların sahip oldukları kültürü korumak ve yaşadıkları olumsuzluklardan etkilenmemek adına verdikleri mücadeleyi ortaya koymaktadır.

Ahıska Türkleri, Türkiye’nin ve Doğu Anadolu ağızlarının tabii bir devamı niteliğinde olan ağız özelliklerini anavatanlarından 68 yıldır ayrı olmalarına, Türkiye ile ilişkilerinin olmamasına ve Türkiye Türkçesi ile eğitim imkânı bulamamalarına rağmen Türkiye Türkçesinin kullanılmadığı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

başlıca 6 ülkede, zorunlu göçe uğramış bir toplumun dili olarak büyük ölçüde korumayı başarmışlardır (Demiray, 2012: 883).

Kalkan (1998) tarafından yapılan “*Ahıska Türklerinin Menşei ve Tarihi Gelişim Seyirleri*” başlıklı araştırmada; Ahıska Türklerinin dil özellikleriyle ilgili şu tespitte bulunulmuştur. “Ahıska Türkçesi, Kafkasya bölgesinin diğer dillerinde olduğu gibi Azerbaycan Türkçesi’yle bazı noktalarda benzerlik gösterse de Ahıska Türkçesi Azerbaycan Türkçesi’nden farklıdır” (s. 162-163).

Gürcistan sınırında yaşayan Ahıska Türklerinin kullandıkları Türkçe, günümüzde Doğu Anadolu Bölgesi’nde (Erzurum-Oltu/Narman, Artvin-Şavşat/Yusufeli, Ardahan, Kars gibi şehirlerde) dağınık olarak iskân edilmiş Ahıska Türkleri’nin konuştuğu Türkçe ile aynıdır (Veyselöğlu, 1999, s.6’dan akt. Şenel ve Meskhidze, 2010: 220).

Ahıska ve Ahıska Türklerinin “tarihi”, “coğrafi konumu”, “dil özellikleri”, “halk kültürü”nü konu alan çeşitli zamanlarda ortaya konulmuş araştırmalar incelenmiştir. Bu incelemeler sırasında, Ahıska Türklerinin müzik kültürlerini konu alan yeterli sayıda araştırma olmadığı tespit edilmiştir. Bu araştırma ile Ahıska Türklerinin müzik kültürlerine ilişkin bilgi elde edilmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç çerçevesinde, Ahıska Türklerinin müzik kültürleri incelenerek elde edilen veriler sistematik bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma nitel bir araştırma olup betimsel türde, tarama modelindedir. Öncelikle alan yazın taranmış ve konuyla ilgili araştırmalar incelenmiştir. Araştırma ulaşılan kitap, dergi, tez, sempozyum bildirileri, internet kaynakları ile sınırlıdır. Veriler, Ahıska Türklerinin müzik kültürlerine yönelik bilgi edinmek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan, görüşme formu aracılığıyla elde edilmiştir. Görüşme formu kişisel bilgileri içeren üç soru ve Ahıska Türklerinin müzik kültürlerini belirlemeye yönelik yedi açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Hazırlanan görüşme formu uygulama öncesinde üç müzik eğitimi alanında ve iki halk bilimi alanı uzmanlığına sahip, öğretim elemanlarının görüşlerine başvurularak hazırlanmış olup, görüşme formunun kapsam geçerliliği sağlanmıştır.

Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Atatürk Üniversitesinde öğrenim görmekte olan Ahıska Türk’ü 50 öğrenci ve onların aile büyükleri (yakınları) oluşturmaktadır. Araştırma gönüllülük esas alınarak yürütülmüş olup;

Araştırmanın örnekleme iki gruptan oluşmaktadır. Araştırmanın birinci örneklem grubunu Atatürk Üniversitesi 2012-2013 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan 18 kişi, ikinci örneklem grubunu ise birinci örneklem grubuna dâhil olan öğrencilerin (aile büyükleri, yakınları) 41 kişi oluşturmaktadır. Araştırmada müzik kültür ve geleneğini doğru bir şekilde ortaya koyabilmek düşüncesi ile Türkiye’de öğrenim görmekte olan 18 öğrencinin farklı ülkelerde ikamet etmekte olan “orta yaş ve üzeri” aile yakınları araştırma kapsamına alınmıştır. Birinci ve ikinci örneklem grubu toplam 59 kişiden oluşmaktadır.

Bulgular ve Yorum

Araştırma da, hazırlanan görüşme formunda; öncelikle 1. örneklem grubu ve 2. örneklem grubuna kişisel bilgiler (cinsiyet, doğum tarihi ve şu anda yaşadıkları ülke) sorulmuştur. Aşağıda Tablo 1’de araştırmaya katılan birinci örneklem grubundaki kişilere ait bilgiler yer almaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Tablo 1: Birinci Örneklem Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

Birinci Örneklem Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler								
Cinsiyet	n	%	Yaş Aralığı	n	%	Yaşadığı Ülke	n	%
Erkek	15	83,3	18-20	4	22,2	Azerbaycan	12	66,6
Kadın	3	16,7	22-24	10	55,6	Özbekistan	2	11,2
			26-29	4	22,2	Rusya	2	11,2
						Kırgızistan	1	5,5
						Türkiye	1	5,5
Toplam	18	100		18	100		18	100

n : Kişi Sayısı, % : Yüzde.

Araştırmaya katılan birinci örneklem grubunun % 83,3'ünü (15 kişi) erkek, % 16,7'sini (3 kişi) kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan birinci örneklem grubunun % 55,6'sı (10 kişi) yirmi iki-yirmi dört yaş aralığında, % 22,2'si (4'er kişi) ise on sekiz-yirmi yaş ile yirmi altı-yirmi dokuz yaş aralığındadır. Araştırmaya katılan birinci örneklem grubunun yaşadıkları ülkelerin başında % 66,6'sı (12 kişi) Azerbaycan olmak üzere, % 11,2'si (2'şer kişi) Özbekistan ve Rusya'da, % 5,5'i (1'er kişi) Kırgızistan ve Türkiye'de yaşadığı görülmektedir.

Aşağıda Tablo 2'de araştırmaya katılan ikinci örneklem grubundaki kişilere ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2: İkinci Örneklem Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

İkinci Örneklem Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler								
Cinsiyet	n	%	Yaş Aralığı	n	%	Yaşadığı Ülke	n	%
Erkek	19	46,3	43-49	7	17,1	Azerbaycan	26	63,4
Kadın	22	53,7	51-58	12	29,3	Türkiye	11	26,8
			60-66	3	7,3	Özbekistan	4	9,8
			70-79	8	19,5			
			90-91	1	2,4			
			Belirtmeyen	10	24,4			
Toplam	41	100		41	100		41	100

n : Kişi Sayısı, % : Yüzde.

Araştırmaya katılan ikinci örneklem grubunun % 46,3'ünü (19 kişi) erkek, % 53,7'sini (22 kişi) kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan ikinci örneklem grubunun % 17,1'i (7 kişi) kırk üç-kırk dokuz yaş aralığında, % 29,3'ü (12 kişi) elli bir-elli sekiz yaş aralığında, % 7,3'ü (3 kişi) altmış-altmış altı yaş aralığında, % 19,5'i (8 kişi) yetmiş-yetmiş dokuz yaş aralığında, % 2,4'ü (1 kişi) doksan-doksan bir yaş aralığında iken % 24,4'ü (10 kişi) yaşını belirtmediği görülmektedir. Araştırmaya katılan ikinci örneklem grubunun yaşadıkları ülkelerin başında % 63,4'ü (26 kişi) Azerbaycan olmak üzere, % 26,8'i (11 kişi) Türkiye'de, % 9,8'i (4 kişi) Özbekistan'da yaşadığı görülmektedir.

Araştırmada, Ahıska Türklerinin müzik kültürlerini belirlemeye yönelik hazırlanmış "görüşme formu" (yedi açık uçlu soruya verilen cevaplar) aracılığıyla toplanan veriler; kişi sayısı (n), sıklık (frekans, f) ve yüzde (%) kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesi ile ulaşılan bulgular, tablolar halinde sunulacak açıklanmıştır.

Araştırma kapsamında uygulanan görüşme formunda, birinci ve ikinci örneklem grubuna; "Kendinize ait diyebileceğiniz yöresel çalgı/çalgılarınız nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 3: Birinci ve İkinci Örneklem Grubuna Ait Yöresel Çalgıların Dağılımı

Birinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler			İkinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler		
Çalgılar	f	%	Çalgılar	f	%
Davul-Zurna (Tütüle)	18	69,3	Davul-Zurna (Tütüle)	40	59,7
Garmon	5	19,3	Garmon	10	14,9
Org (Sintisayzır)	2	7,6	Org (Sintisayzır)	3	4,5
			Saz	4	6,0
			Balaban (Mey)	1	1,5
			Çıkıdı	7	10,4
			Akordeon	2	3,0
Def	1	3,8			
f: Frekans (Sıklık) %: Yüzde çoklu cevaplar kabul edilmiştir.					

Tablo 3’deki bulgulardan anlaşılabileceği gibi; birinci örneklem grubunun % 69,3’ü davul-zurna (tütüle), % 19,3’ü garmon, % 7,6’sı org (sintisayzır), % 3,8’i def olarak belirtmişlerdir. İkinci örneklem grubunda ise % 59,7’si davul-zurna(tütüle), % 14,9’u garmon, % 4,5’i org (sintisayzır), % 6,0’ı saz (âşık sazı), % 1,5’i balaban (mey), % 10,4’ü çıkıdı, % 3,0’ı akordeon olarak belirtmişlerdir.

Yukarıdaki veriler incelendiğinde; her iki örneklem grubunda ortak olan çalgıların olduğu görülmektedir. Bu çalgılar, davul-zurna (tütüle), garmon, org (sintisayzır) dur. Birinci örneklem grubunda farklı olarak def çalgısı yer almaktadır. İkinci örneklem grubunda ise saz (âşık sazı), balaban (mey), çıkıdı, akordeon adlı çalgılar görülmektedir. Örneklem gruplarının yaş aralıkları dikkate alındığında, orta yaş ve üzeri kişilerden oluşan ikinci örneklem grubunun kendilerine ait çalgıları daha çeşitli belirttikleri görülmektedir.

Araştırma kapsamında uygulanan görüşme formunda, birinci ve ikinci örneklem grubuna; “Kendinize ait türküleriniz var mı? Varsa isimlerini yazınız.” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 4: Birinci ve İkinci Örneklem Grubuna Ait Türkülerin Dağılımı

Birinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler			İkinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler		
Türküler	f	%	Türküler	f	%
Tello	4	13,8	Tello	20	38,5
Çecil Peynir	5	17,3	Çecil Peynir	8	15,4
Hınkal	4	13,8	Hınkal	5	9,6
Gelin Gelir	3	10,3	Gelin Gelir	1	1,9
			Şen Babam Evi	13	25,0
			Sarı Gelin	2	3,9
			Gelme Bizim Mehelleye	1	1,9
			Beyaz Geceler	1	1,9
			Çalsın Davul Zurnalar	1	1,9
Ahıskalı Oğlanlar	8	27,5			
Ahıskanın Kızları	5	17,3			
f: Frekans (Sıklık) %: Yüzde çoklu cevaplar kabul edilmiştir.					

Tablo 4’deki bulgularda görüldüğü gibi; birinci örneklem grubunun % 13,8’i Tello, % 17,3’ü Çecil Peynir, % 13,8’i, Hınkal, % 10,3’ü Gelin Gelir, % 27,8’i Ahıskalı Oğlanlar, % 17,3’ü Ahıskanın Kızları adlı türkülerini belirtmişlerdir. İkinci örneklem grubunun; % 38,5’i Tello, % 15,4’ü Çecil Peynir, % 9,6’sı, Hınkal, % 1,9’u Gelin Gelir, % 25,0’ı Şen Babam Evi, % 3,9’u Sarı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Gelin, % 1,9'u Gelme Bizim Mehelleye, % 1,9'u Beyaz Geceler, % 1,9'u Çalsın Davul Zurnalar adlı türkülerini belirtmişlerdir. Her iki örneklem grubunda da yer alan türküler; Tello, Çeçil Peynir, Hinkal, Gelin Gelir adlı türkülerdir. İkinci örneklem grubunda belirtilen türkülerin sayıca daha çok olduğu görülmektedir, bu durum, orta yaş ve üzerindeki kişilerin müzik kültürlerine dair bilgilerinin daha fazla olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Özellikle ikinci örneklem grubunda; *Tello* ile *Şen Babam Evi* adlı türkülerin daha çok kişi tarafından belirtildiği görülmektedir; *Ahıskanın Kızları* ve *Ahıskalı Oğlanlar* adlı türkülerini ikinci örneklem grubundakilerin belirtmedikleri görülmektedir.

Aşağıda Ahıska Türklerinin söyleyip, dinledikleri türkülerden bazılarının sözlerine yer verilmiştir:

Tello

Aman tello tello can tello

Suda paluh yan gider tello

Açma bağrın kan gider tello

Aman tello tello can tello

Merhamet et sevdiğim tello

Ecel gelür can gider tello

Aman tello tello can tello... (Ragibova, 2008: 57-58).

Gelini Çıkarma Türküsü

Ağır ağır ev süpürdüm can babam evi

Şimdi koydum gediye kal babam evi

Ağır ağır sufra kurdum şen babam evi

Şimdi koydum gediye gül babam evi... (Ragibova, 2008: 42-43).

Araştırma kapsamında uygulanan görüşme formunda, birinci ve ikinci örneklem grubuna; "Kendinize ait ninnileriniz var mı? Varsa isimlerini yazınız." sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 5: Birinci ve İkinci Örneklem Grubuna Ait Ninnilerin Dağılımı

Birinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler			İkinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler		
Ninniler	f	%	Ninniler	f	%
Atem Tutem Men Seni	5	27,7	Atem Tutem Ben Seni	3	11,5
Nenni Balama Nenni	2	11,1	Nenni Balama Nenni	3	11,5
Uyusunda Büyüsün	1	5,6	Uyusunda Büyüsün	2	7,7
			Dağda Darılar Sümbül Sarılar	4	15,4
			Lay Lay Dedim Yatasan	14	53,9
Var Ama Bilmiyorum	10	55,6			
f: Frekans (Sıklık) %: Yüzde çoklu cevaplar kabul edilmiştir.					

Tablo 5'deki bulgularda görüldüğü gibi; birinci örneklem grubunun % 27,7'si Atem Tutem Men Seni, % 11,1'i Nenni Balama Nenni, % 5,6'sı Uyusunda Büyüsün adlı ninnileri belirtirken % 55,6'sı *var ama bilmiyorum* cevabını vermiştir. İkinci örneklem grubunda ise % 11,5'i Atem Tutem

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Men Seni, % 11,5'i Nenni Balama Nenni, % 7,7'si Uyusunda Büyüsün, % 15,4'ü Dağda Darılar Sümbül Sarılar, % 53,9'u Lay Lay Dedim Yatasan cevabını vermiştir.

Yukarıdaki veriler incelendiğinde; her iki örneklem grubunda da; *Atem Tutem Men Seni, Nenni Balama Nenni, Uyusunda Büyüsün* adlı ninnilerin belirtildiği görülmektedir. İkinci örneklem grubuna bakıldığında farklı olarak *Dağda Darılar Sümbül Sarılar ile Lay Lay Dedim Yatasan* adlı ninnileri belirtmişlerdir.

Birinci örneklem grubunda yer alan (18-29 yaş aralığında) kişilerin çoğunluğunun ninniler ile ilgili bu soruya verdikleri cevap dikkat çekici olmakla beraber halk kültüründe ninnilerin unutulmaya yüz tuttuğunu düşündürmektedir.

Aşağıda Ahıska Türkleri tarafından söylenen ninnilerden bazılarına örnek verilmiştir.

Nenni diyem yuhlasın

Gül getirem kohlasın

Nenni balam nenni

Nenni gülüm nenni

Çoh yügürem yuhlasın

Anasını gözlesin

Nenni balam nenni... (Ragibova, 2008: 9).

Nenni diyem yuhlasın

Kızıl güle batasın

Kızıl güller içinde

Şirin yuhi tapasın

Nenni diyem bu baştan

Yüzün ortem kumaştan

Nenni diyem sene balam... (Ragibova, 2008: 10).

Okşamalar¹

Dağda darılar,

Sümbül sarılar,

Koca karılar,

Bu balama kurban.

Dağdaki atlar,

Kuyruğu katlar,

Göyçek arvatlar

Bu balama kurban... (Namazov, 2004: 26-28).

¹ Azerbaycan yöresinde okşama ifadesi çocuğu rahatlatmak (avutmak) amacıyla söylenen ninniler için kullanılmaktadır.

Araştırma kapsamında uygulanan görüşme formunda, birinci ve ikinci örneklem grubuna; *Âşıklarınızın isimleri nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 6: Birinci ve İkinci Örneklem Grubuna Ait Âşıkların Dağılımı

Birinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler			İkinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler		
Âşıklar	f	%	Âşıklar	f	%
Âşık İsmail (Nebioğlu)	1	5,5	Âşık İsmail (Nebioğlu)	15	36,6
			Cemo Dede (Nüreddin Cemeseddinoğlu)	17	41,5
			İsvendigar	3	7,3
			Melik Dede	3	7,3
			Mirdeli	2	4,9
			Âşık Zülfiye	1	2,4
Var Ama Bilmiyorum	17	94,5			
f: Frekans (Sıklık) %: Yüzde Çoklu cevaplar kabul edilmiştir.					

Tablo 6'daki bulgulara görüldüğü gibi; birinci örneklem grubunun % 5,5'inin Âşık İsmail (Nebioğlu), % 94,5'inin ise *var ama bilmiyorum* dedikleri görülmektedir. İkinci örneklem grubuna bakıldığında, % 36,6'sı Âşık İsmail (Nebioğlu), % 41,5'i Cemo Dede (Nüreddin Cemeseddinoğlu), % 7,3'ü İsvendigar, % 7,3'ü Melik Dede, % 4,9'u Mirdeli, % 2,4'ü Âşık Zülfiye olarak belirtmişlerdir.

Bu verilere göre; 18-29 yaş aralığında olan birinci örneklem grubundaki kişilerin âşıkları yeterince tanımadıkları ve dinlemedikleri anlaşılmaktadır. İkinci örneklem grubunda yer alan kişilerin âşık müziği dinlediği görülmektedir. Bu sonuç, *âşık müziği geleneğinin daha çok olgun yaştaki kişiler tarafından tercih edildiği* şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamında uygulanan görüşme formunda, birinci ve ikinci örneklem grubuna; *“Yerel sanatçılarınız var mı? Bildiklerinizin adlarını yazınız.”* sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 7: Birinci ve İkinci Örneklem Grubuna Ait Yerel Sanatçıların Dağılımı

Birinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler			İkinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler		
Yerel Sanatçılar	f	%	Yerel Sanatçılar	f	%
Miko	2	5,1	Miko	13	17,1
Mansur	4	10,2	Mansur	12	15,8
Tamara	6	15,3	Tamara	11	14,5
Mevlüt	10	25,6	Mevlüt	9	11,9
Abubekir Ahundov	1	2,6	Abubekir Ahundov	5	6,6
Selemet	13	33,4	Selemet	4	5,3
Remen	1	2,6	Remen	3	3,9
Sevil	1	2,6	Sevil	2	2,6
			İslam	5	6,6
			Polat	2	2,6
			Cesim	2	2,6
			Mizam	4	5,3
			Baloğlu	1	1,3
			Mirdeli	1	1,3
			Şahbaz	1	1,3
			Teymur	1	1,3
İsmail Ahıskalı	1	2,6			
f: Frekans (Sıklık) %: Yüzde Çoklu cevaplar kabul edilmiştir.					

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/ 5 Spring 2014

Tablo 7'deki bulgulara görüldüğü gibi; birinci örneklem grubunun % 5,1'i Miko, % 10,2'si Mansur, % 15,3'ü Tamara, % 25,6'sı Mevlüt, % 2,6'sı Abubekir Ahundov, % 33,4'ü Selemet, % 2,6'sı Remen, % 2,6'sı Sevil, % 2,6'sı İsmail Ahıskalı cevabını vermişlerdir. İkinci örneklem grubunun % 17,1'i Miko, % 15,8'i Mansur, % 14,5'i Tamara, % 11,9'u Mevlüt, % 6,6'sı Abubekir Ahundov, % 5,3'ü Selemet, % 3,9'u Remen, % 2,6'sı Sevil cevabını vermişlerdir. Ayrıca birinci örneklem grubundan farklı olarak % 6,6'sı İslam, % 2,6'sı Polat, % 2,6'sı Cesim, % 5,3'ü Mizam, % 1,3'ü Baloglan, % 1,3'ü Merdeli, % 1,3'ü Şahbaz, % 1,3'ü Teymur olarak belirtmişlerdir.

Yukarıdaki veriler incelendiğinde ikinci örneklem grubuna dâhil olan kişilerin yerel sanatçıları daha çok tanıyıp, dinledikleri görülmektedir.

Ahıska Türklerinin günümüzdeki müzik kültürüne ilişkin olarak Seferoğlu (2005) şu tespitte bulunmaktadır; “Çeşitli topluluklar halinde faaliyet gösteren müzik grupları, az da olsa Ahıska müziğini yaşatmaya çalışmaktadırlar. Fakat bunların çok başarılı ve yeterli olduğu söylenemez. Ne yazık ki tarihi bir bölgenin tarihi halkı olan Ahıskalıların bir müzik birikimi bulunmamaktadır. Bunun için işin uzmanları meseleye sahip çıkmalı, eski nesil yok olmadan derlemeler yapılmalıdır” (s. 311).

Araştırma kapsamında uygulanan görüşme formunda, birinci ve ikinci örneklem grubuna; “Düğünlerinizde hangi çalgılar kullanılır?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 8: Birinci ve İkinci Örneklem Grubuna Ait Düğünlerde Kullanılan Çalgıların Dağılımı

Birinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler			İkinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler		
Çalgılar	f	%	Çalgılar	f	%
Davul-Zurna (Tütüle)	15	38,5	Davul-Zurna	39	57,3
Org (Sintisayzır)	11	28,2	Org (Sintisayzır)	17	25,0
Garmon	4	10,3	Garmon	4	5,9
Gitar	6	15,4	Gitar	4	5,9
Saz	1	2,5	Saz	1	1,5
			Çıkıdı	2	2,9
			Kaval	1	1,5
Klarnet	2	5,1			

f: Frekans (Sıklık) %: Yüzde Çoklu cevaplar kabul edilmiştir.

Tablo 8'deki bulgulardan anlaşılabileceği gibi; birinci örneklem grubunun % 38,5'i davul-zurna (tütüle), % 28,2'si org (sintisayzır), % 10,3'ü garmon, % 15,4'ü gitar, % 2,5'i saz, % 5,1'i klarnet olarak belirtmişlerdir. İkinci örneklem grubunda ise % 57,3'ü davul-zurna (tütüle), % 25,0'ı org (sintisayzır), % 5,9'u garmon, % 5,9'u gitar, % 1,5'i saz (âşık sazı), % 2,9'u çıkıdı, % 1,5'i kaval olarak belirtmişlerdir.

Yukarıdaki veriler incelendiğinde; her iki örneklem grubunda ortak olan çalgıların; davul-zurna (tütüle), org (sintisayzır), garmon, gitar, saz (âşık sazı) olduğu görülmektedir. Birinci örneklem grubunda farklı olarak klarnet yer almaktadır. İkinci örneklem grubunda ise çıkıdı, kaval adlı çalgılar görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak: Seferoğlu (2005) “Ahıska'da Müzik Geleneği” adlı makalesinde şu tespitlerde bulunmaktadır: “Davul, zurna ve saz gibi milli çalgılar, günümüzde eskisi kadar kullanılmamaktadır. Bununla birlikte mey, def, tulum, kaval gibi çalgıların hiç kullanılmadığı görülmektedir. Bunun yerine modern enstrümanlar kullanılmaktadır” (s. 311).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi düğünlerinizde kullanılan çalgılar sorusuna verilen cevaplarda; org, gitar, klarnet gibi modern çalgıların kullanıldığı sonucu Seferoğlu'nun araştırma sonuçları ile benzerlik gösterirken, davul, zurna, kaval, garmon gibi çalgılarında düğünlerde kullanıldığı belirtilmiştir. Düğünlerde kullanılan çalgılarda geçmiş ve günümüzde bazı farklılaşmalar olabileceği gibi Ahıska Türklerinin müzik kültürleri içerisinde yukarıda bahsedilen çalgıların yer aldığı söylenebilir.

Araştırma kapsamında uygulanan görüşme formunda, birinci ve ikinci örneklem grubuna; “Halk Oyunlarınızın isimleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 9: Birinci ve İkinci Örneklem Grubuna Ait Halk Oyunları Dağılımı

Birinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler			İkinci Örneklem Grubuna İlişkin Veriler		
Halk Oyunları	f	%	Halk Oyunları	f	%
Halay	12	27,9	Halay	31	40,8
Bar	16	37,3	Bar	22	28,9
Lezginka	2	4,6	Lezginka	13	17,2
Kafkas Dansı	8	18,6	Kafkas Dansı	4	5,3
Kaytarma	4	9,3	Kaytarma	1	1,3
Topal	1	2,3	Topal	2	2,6
			Opşiy Dansı	1	1,3
			Terekeme	1	1,3
			Yalli	1	1,3
f: Frekans (Sıklık) %: Yüzde Çoklu cevaplar kabul edilmiştir.					

Tablo 9'daki bulgulardan anlaşılacağı gibi; birinci örneklem grubunun % 27,9'u Halay, % 37,3'ü Bar, % 4,6'sı Lezginka, % 18,6'sı Kafkas Dansı, % 9,3'ü Kaytarma, % 2,3'ü Topal olarak belirtmişlerdir. İkinci örneklem grubunda ise % 40,8'i Halay, % 28,9'u Bar, % 17,2'si Lezginka, % 5,3'ü Kafkas Dansı, % 1,3'ü Kaytarma, 2,6'sı Topal, % 1,3'ü Opşiy Dansı, % 1,3'ü Terekeme, % 1,3'ü Yalli olarak belirtmişlerdir.

Ahıska'da, Kafkas halklarının dansı olan lezginka oyunu benimsenmiştir. Özbekistan'da Ahıska Türkleriyle beraber sürgün edilen Kırım Tatar Türklerinin milli oyunu kaytarmayı bazı Ahıska Türkleri de oynamaya başlamıştır. Özbekistan'dan Kazakistan'a göç eden Ahıska Türkleri “kaytarma” oyunu oynamaya devam etmektedirler (Devrisheva, 2010: 68).

Seferoğlu'na göre (2005); “Günümüzdeki müzik geleneğine baktığımız zaman Ahıska Türklerinin müziğinin daha çok Azerbaycan tesirinde olduğu görülür. Düğünlerde düğün çadırı (toyhana) kurulur. Gündüz gelen misafirler ağırlanır, akşam da bu çadırlarda müzik eşliğinde oyunlar oynanır. Davul zurna eşliğinde Topal, Karabağ, Papah vs. gibi oyunlar oynanır. Düğünlerin sonuna doğru Bar (halay) oyununu erkek ve kızlar birlikte oynar” (s. 311).

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi Ahıska Türklerinin halk oyunlarında Kafkas yöresindeki oyunlara benzerlikler görülürken; oynanan barların-halayların da Erzurum-Kars-Artvin yörelerindeki (söylenen geleneksel türküler eşliğinde oynanan) oyunlara benzediği anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada “Kendinize ait çalgılar ve düşünlerinizde kullanılan çalgılar nelerdir?” sorularına her iki örneklem grubunun büyük bir çoğunluğu tarafından “davul-zurna” cevabı verilmiştir. Türklerin en eski, en köklü çalgılarından olan davul-zurna ülkemizin her yerinde geçmişten günümüze kadar kullanılmakta olan çalgılardır (Şen, 2007: 609). Ahıska Türkleri ile köken ve kültür bakımından dil, din, gelenekte olduğu gibi müzik kültürü açısından da ortak olan pek çok unsur olduğu görülmektedir, davul-zurna da bunlardan biridir.

Yüzbey (2008) tarafından da ifade edildiği gibi; “Ahıskalılar ana vatandan beraberlerinde götürdükleri gelenek ve göreneklerinden ödün vermemeye çaba gösterdiler. Farklı Orta Asya kültürü içerisinde kendi kültürlerini yaşatmaya çalıştılar. Zamanla az da olsa kültür etkileşimleri oldu” (s.682). Ahıska Türklerinin gerek ninnileri, gerek halk oyunları ve gerekse bazı türkülerinde Azeri müziği etkisi görülmektedir. Ülkemizde de özellikle Kars yöresinde bu etki göze çarpmaktadır. Azerbaycan Türkleri ile dil, din, gelenek bağlamında sahip olunan ortak kültürü göz önünde bulundurduğumuzda bu etkinin doğal sayılabileceği düşünülmektedir.

Yine Yüzbey (2008) araştırmasında şu tespitte bulunmaktadır; “Ahıskalı Türklerin edebiyat dili halen oluşmamıştır. Az sayıda masal ve rivayetler vardır. Onlar da yazıya geçirilmemiştir ve neredeyse unutulmak üzereler. Belli yaşın üzerindeki kişiler halk edebiyatı ürünlerinden haberdarlar” (s. 689). Bu sonuç Ahıska Türklerinin müzik kültürlerini konu alan bu araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir. Şöyle ki Ahıska Türklerine ait diyebildiğimiz türkülerin ya Azerbaycan yöresine ya da Erzurum, Kars, Ardahan, Artvin yörelerine ait olduğu görülmektedir. TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) repertuarında (Repertuar No: 1271) yer alan, “*Tello*” adlı türkü Azerbaycan, Kars ve Erzurum çevrelerinde yaygın olan bir türküdür. Ahıska yöresinde söylenilen “*Tello*” türküsünün sözlerinde bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. “*Ahıskanın Kızları ve Ahıskalı Oğlanlar*” adlı türkülerin ise beste çalışması mı yoksa anonim mi olduğu bilinmemektedir. Ahıska Türklerinin, yaşanan sürgün ve göçler nedeniyle öz müziklerini, türkülerini sahiplenemedikleri görülmektedir. Müzik kültürü anlamında her ne kadar Azerbaycan, Kars, Erzurum çevresi ile benzerlik olsa da Ahıska Türklerine ait türkülerin var olduğu düşünülmektedir (Gözeller Bezenmiş Toya Giderler adlı türkü Bkz. <http://www.youtube.com/watch?v=Wtf5F0ooy4Y>, Erişim tarihi:28.06.2013).

Seferoğlu (2005) “*Ahıska’da Müzik Geleneği*” adlı çalışmasında; “Günümüzde bilinen türküler ve oyun çeşitlerini; Develi, Topal, Tello, Konyalı, Kekliğim ...”olarak sıralamaktadır. Bahsedilen araştırmada ortaya konulan özellikle Ahıska Türklerine ait olduğu düşünülen tüm oyun ve türküler, farklı bir araştırmada tek tek ele alınıp, incelenebilir.

Araştırmacılar tarafından yapılacak daha kapsamlı bir çalışma ile sadece türküler ele alınabilir ve Ahıska Türklerine ait türkülerin tespit edilmesi, notaya alınması ve derlenmesi geç de olsa sağlanabilir.

Zeyrek (2006) Ahıska Türklerinde Âşıklık geleneği ile ilgili olarak; “Âşıklık, Ahıska Türklerinde XVII. yüzyılın başlarından bu yana bilinen bir sanatçı tipidir. XIX. yüzyıllardan kalan eski defterlerde ve halk arasında Ahıskalı Âşıkların türküler ve deyişlerinin bir kısmının Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzioğlu tarafından derlenmiş olduğunu” belirtmiştir (Akt. Devrisheva, 2010: 85). Ahıska Türklerinin müzik kültürleri hakkında somut bilgiler elde etmek ve Ahıska Türklerinin müzik kültürlerini korumak amacıyla, Kırzioğlu tarafından yapılan çalışmaların müzik alanındaki uzmanlarca ele alınarak ortaya çıkarılması önerilebilir.

Seferoğlu (2005) Ahıska Türklerinin müzik geleneklerine ilişkin araştırmasında şu tespitte bulunmaktadır: “Bölgenin yerli ahalisi olan Türkler, burada yaşadığı zamanlar kullanılan başlıca müzik aletleri şunlardı: Saz, tulum, def, düdük (buna dil düdüğü de denilmekteydi), salamor

(tüteğin bir türü), davul, zurna, ney, kaval. Bu çalgılara daha sonraları tar ve garmon gibi müzik aletleri de dâhil olmuştur. Düğünlerde, bayramlarda ve düzenlenen gecelerde daha çok davul zurna eşliğinde türküler söylenirdi.”

Bu araştırma sonucunda ortaya çıkan çalgılar, Seferoğlu (2005) tarafından yapılan araştırma sonucu ile benzeşmektedir. Seferoğlu, bölge ahalisinin Ahıska topraklarında yaşadığı dönemdeki çalgıları belirttiğine göre, aradan geçen bu zaman içerisinde büyük bir değişikliğin olmadığını, bu çalgılara günümüzde modern çalgılardan kabul edebileceğimiz org’un (sintisayzır) eklenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Devrisheva’ya göre (2010) “Başka milletlerle bir arada yaşayan Ahıska Türkleri, kültür bakımından alış verişler yapmaya başlamışlardır. Piyasada modern müzik aletlerinin satılması ve modern müzik dinlenmesiyle Ahıska müzik gruplarının düğünlerde milli türküler, milli çalgılarla birlikte modern müzik aletleri çalmaya başladıkları görülmüştür” (s.68).

Tarhan’a göre (2003) “Ahıskalı Türkler eğer Türkiye’ de iskân edileceklerse, buna en uygun bölge Artvin, Ardahan, Kars ve Erzurum’dur. Çünkü bu şehirlerin sosyal ve kültürel yapısı Ahıska ile aynıdır. Özellikle Ardahan, Posof, Şavşat, Yusufeli, Oltu, Tortum ve Narman ilçeleri % 100 oranında Ahıska’nın kopyasıdır. Bilhassa Şavşat ve Posof halkını Ahıska’lılardan ayırt edebilmek mümkün değildir...” (Akt. Mert, 2004: 72). Geçmişte birbirine yakın yerleşim birimlerinde yaşayıp, ortak kültürel değerlere sahip Ahıskalı Türklerin yukarıda belirtilen il ve ilçe insanları ile müzik kültürü anlamında da ortak değerlere sahip oldukları görülmektedir. Kültürel bakımdan geçmişte bir arada yaşamış olmanın sağladığı bu bağ hala kopmamıştır. Ahıska Türklerinin Erzurum, Kars, Artvin civarında da yaşadıklarına dair bilgiler bazı araştırmalarda yer almaktadır (Akkoyun, 2009; Sürmeli, 2010). Ahıska Türklerinin söyledikleri türküler, dinledikleri âşıklar, yöresel sanatçıları tarafından söylenen ezgiler, düğünlerinde kullanılan çalgılar (özellikle de davul-zurna) incelendiğinde tamamen bu yöre müzik kültürü ile benzerlikler görülmektedir. Sonuç olarak, Ahıska Türklerinin müzik kültürlerinin Erzurum, Kars, Artvin yörelerinin müzik kültürü ile birbirine çok yakın olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda Ahıska Türklerinin kendi aralarında bazı çalgılar için farklı isimler kullandıkları görülmüştür. Buna göre Ahıska Türkleri arasında zurna çalgısına Tütüle de denilmektedir, Ahıska Türkleri arasında Org çalgısına Sintisayzır denilmektedir. Ülkemizde Sintisayzır kelimesi farklı bir anlamda kullanılmaktadır. (Sintisayzır: Elektronik yolla müzik sesleri üreten ve bunlarda tını, gürlük, frekans ve ses alanı bakımından istenen değişikliklerin yapılmasına; dijital bilgisayar yardımıyla kaydedilmesine yarayan aygıt (Sözer, 2012: 226). “Çıkıdı” ise vurmali bir çalgıya verdikleri isimdir. Görüşme sırasında alınan bilgilere göre; Ahıska Türklerinin Çıkıdı adını verdikleri çalgının küçük vurmali bir çalgı olduğu tahta çubuklarla vurularak çalındığı bilgisi alınmıştır. Çıkıdı adlı çalgının Azeriler tarafından Lakkutu veya Goşa nağara denilen çalgılardan birisi olabileceği düşünülmektedir. Türkiye’de Ahıska’nın sınırı olan il ve ilçelerde çalgı isimleri ile ilgili olarak bu kullanıma rastlanılmamakla birlikte aynı çalgıların Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan’da bu şekilde isimlendirilip isimlendirilmediği araştırılabilir.

Araştırmamızın birinci örneklem grubuna (genç nesil) ilişkin verileri incelediğimizde; âşıkları büyük çoğunluğun tanımadığı, ninnilerin çoğunluk tarafından bilinmediği, türkü adları, halk oyunları, kendilerine ait çalgılar ile ilgili soruları cevaplarken müzik kültürlerini yeterince tanımadıkları ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan ikinci örneklem grubuna ilişkin (orta yaş ve üzeri) araştırma verileri, Ahıska Türklerinin müzik kültürüne ilişkin bilgi edinme açısından daha fikir verici olmuştur. Bu araştırmanın bundan sonra yapılacak araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Ahıska Türkleri kimliklerini uzun yıllar korumuş bir Türk boyudur. Halk edebiyatı alanında olduğu gibi müzik alanında da pek çok inceleme yapılması, kayıt altına alınmamış pek çok kültür hazinesinin keşfedilmesi gerektiği görülmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Bir açıdan bakıldığında araştırma sonucunda; Ahıska Türkleri, özellikle de yeni nesil tarafından kültürel değerlerin yeterince bilinmediği veya yeterince sahiplenilmediği şeklinde bir sonuca ulaşıldığı düşünülebilir. Fakat bu toplum tarafından yaşanan acıların, belirli bir toprağa sahip olamamanın verdiği psikolojik/sosyolojik sıkıntıların sadece bu durumu yaşayanlar tarafından anlaşılabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle sadece kültürü korumak değil kültürü ortaya çıkarıp, geliştirip devam ettirmenin öncelikle toplumların siyasi-ekonomik varlığı ile ve toplumsal bilince sahip olma durumu ile doğrudan ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma ile Ahıska Türklerinin müzik kültürlerini belirlemeye yönelik bazı noktalar ele alınmış, sürgün hayatını yaşamak zorunda kalmış bir milletin kültürü üzerine incelemeler yapmak bazı zorlukları beraberinde getirmiştir. Özellikle sosyolojik bir sorun olan “sürgün” ve “zorunlu göç” olgusu nedeniyle Ahıska Türklerinin müzik kültürü ile ilgili her sonucun, müzik sosyolojisi açısından ele alınması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- AKÇA, Gürsoy (2005) “Moderninden Postmoderne Kültür ve Kimlik”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Sayı: 15.
- AKKOYUN, Turgay (2009) “Artvin İli Şavşat İlçesi Yavuzköy Köyü Özelinde Ahıska Türkleri Üzerine Sosyal Antropolojik Bir Araştırma”, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- AKSOY, Mustafa (2000) *Sosyal Bilimler ve Sosyoloji*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- BİRAY, Nergis (2006) “Sürgünden Honaz’a Ahıska Türkleri”, *Geçmişten Günümüze Denizli Yerel Tarih ve Kültür Dergisi, Türk Hâkimiyetinin 800. Yılı Anısına Özel Sayı*, Sayı: 11.
- CANIM, Rıdvan (2002) “Gürcistan İzlenimleri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt: 7 Sayı: 7. Haziran.
- DAĞABAKAN Öztürk, Fatma (2006) “İki Ayrı Kültür, İki Farklı Dil”, Atatürk Üniversitesi *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 31. Erzurum.
- DEMİRAY, Erdinç (2012) “Anavatanlarından Sekiz Ülkeye Dağıtılmış Bir Halk: Ahıska Türkleri / A People Scattered From Their Native Land to Eight Countries: Ahıska (Meskhetian) Turks” *TURKISH STUDIES-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume7/3, Summer2012, www.turkishstudies.net, DoiNumber: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3704, p. 877-885.
- DEVİRİSHEVA, Fatima (2010) “Kazakistan’da Ahıska Türklerinin Sosyal-Kültürel Yapılarındaki Değişmeler”, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.
- GÜLER, Müjdat (2007) *Orta Asya ve Kafkaslara Türk Bakışı*, İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- GÜVENÇ, Bozkurt (2002) *Kültürün A B C’si*, (2. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- HELVACI, Zeynep (2006) “Kültürel Kimlik Bağlamında Müzik Kültürümüz ve AB Süreci”, *Müzik Sanatımız ve AB Süreci Sempozyum*, 17-18 Mart 2006, ss. 199-204, Ankara: Sevdâ-Cenap And Müzik Vakfı.
- KALKAN, Mustafa (1998) “Ahıska Türklerinin Menşei ve Tarihi Gelişim Seyirleri” *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 7, Güz, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yardım Vakfı Yayını.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

- KANTARCI, Hakan (2006) *Kısaçtaki Bölge Kafkasya*, İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayıncılık.
- KÜTÜKÇÜ, M. Akif ve POYRAZ, Yasin (2011) “Ahıska Türklerinin Anavatanlarına Dönüş Sorunu” *Türk Dünyasında Muhtemel İş Birliği Alanları*, 8. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, 9-13 Haziran 2010 Celalabat- Kırgızistan, İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayını.
- MERT, Okan (2004) *Türkiye’nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan*, İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayıncılık.
- NAMAZOV, Gara (2004) *El Çelengi “Halk Şiirinden Seçmeler”*, Bakü: Şark-Garp Matbaası.
- RAGİBOVA, İlmira (2008) “Kırgızistan’da Yaşayan Ahıska Türklerinin Folkloru”, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- SEFEROĞLU, Paşali (2005) “Ahıska’da Müzik Geleneği, *Bizim Ahıska Dergisi*, Yıl:1, Sayı:4, Aralık, Ankara.
- SEFEROV, Rehman ve AKIŞ, Ayhan (2008) “Sovyet Döneminden Günümüze Ahıska Türklerinin Yaşadıkları Coğrafyaya Göçlerle Birlikte Genel Bir Bakış”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*.
- SÜRMELİ, Murat (2010) “İğdir’in Demografik Yapısında Göç ve Ahıska Türkleri Örneği” Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- SÖZER, Vural (2012) *Müzik Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ŞEN, Ülkü Sevim (2007) “Yöresel Farklılık-Benzerlikler İlişkisinde Kars Yöre Düğünlerinde Kullanılan Çalgılar”, *Halk Müziğinde Çalgılar Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, 14-15-16 Aralık 2007, ss. 605-615, Motif Vakfı Yayınları No: 8, Kocaeli.
- ŞEN, Yavuz (2011) “Müzik Öğretmenliği Öğrencilerinin “Geleneksel Türk Müziği Dersleri” ne İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- ŞENEL, Mustafa ve MESKHİDZE, Maia (2010) “Gürcistan’ın Cavakheti Bölgesi Ağzında Türkçe Söz Varlığı”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Güz, Sayı 27, s. 217-241.
- ÜNVER, Cihan (2011) “Türk Tasavvuf (Tekke) Mûsikîsi’nde İcra Edilen Türlelere Örnek Eserler ve Bu Eserlerin Mûsikî Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- WİMBURS, S. Eders ve WİXMAN, Ronald (1987) “Sovyet Orta Asyası’nda Yeni Bir Seda: Mesketya Türkleri” çev. Eşref Özbilen, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 49, Ağustos, İstanbul.
- YÜZBEY, İrade (2008) “Ahıskalı Türkler ve Kültürleri / Meskhetian Turks And Their Culture” *TURKISH STUDIES-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 3/7, Fall 2008, www.turkishstudies.net, DoiNumber: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.525>, p. 679-706.
- ZEYREK, Yunus (2001) *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri*, Pozitif Matbaacılık, Ankara.